

Uvodna riječ

U dosadašnjih 15 brojeva *Portala: godišnjaka Hrvatskog restauratorskog zavoda* nije se dogodilo da cijeli broj bude posvećen samo jednom kulturnom dobru. No, to je samo jedna od posebnosti ovog broja koji predstavlja građevinu koju većina od nas poznaje kao *zagrebačku katedralu* iako joj je službeni naziv prvostolnica Uznesenja Blažene Djevice Marije i sv. Stjepana i Ladislava.

Nakon razornih potresa koji su zadesili Zagreb i okolicu u dva navrata 2020. godine, katedrala je teško stradala. U prvim koracima nakon katastrofe, Hrvatski restauratorski zavod bio je uključen u zbrinjavanje ugroženih umjetnina, a potom je preuzeo važnu ulogu izrade potrebne konzervatorske dokumentacije i elaborata, istovremeno osiguravajući primjenu zahtjevnih stručnih metodologije, i pružajući potrebne podatke kako bi se provođenju nužnih radova konstruktivne obnove moglo pristupiti bez odlaganja.

Provođenje opsežnih konzervatorsko-restauratorskih istražnih radova koje je vodila dr. sc. Krasanka Majer Jurišić, objedinilo je doista velik broj zasebnih aktivnosti koje se međusobno nadopunjuju i omogućuju cjelovito sagledavanje promjena katedrale Uznesenja Blažene Djevice Marije i sv. Stjepana i Ladislava u Zagrebu od vremena njezine gradnje do danas, uz točnije definiranje njezinih građevinskih faza.

Arhivska i povijesna istraživanja dopunjena saznanjima iz relevantne literature i prethodno izrađene konzervatorske i građevinske dokumentacije poslužila su za izradu povijesnog pregleda gradnje, arhitektonskih preinaka i

opremanja katedrale, kao i analizu prostornih i oblikovnih karakteristika, građevinskog stanja i oštećenja. Dosadašnji arheološki podaci o položaju na kojem je katedrala izgrađena i općenito o području Kaptola, izuzetno su oskudni. Stoga je izrađen pregled svih dosadašnjih istraživanja, a predložena su i buduća, kada se osiguraju uvjeti za njihovo izvođenje.

Terenski dio istražnih radova obavili su brojni djelatnici Zavoda, ne samo iz Zagreba već i iz cijele Hrvatske što je omogućilo da se taj dio aktivnosti izvrši u vrlo kratkom roku, iako su provođene u ograničenim uvjetima uslijed ponavljajućih slabijih potresa i u zimsko doba godine kada zbog hladnoće takvi zahtjevni radovi postaju pravi podvig. Obavljeno je sondiranje žbuka, naliča i građe, istraživanje i dokumentacija umjetničkog i sakralnog inventara (oltara, propovjedaonice, slika, skulptura, vrijednih liturgijskih predmeta i ukrasa), opreme i elemenata završnog oblikovanja (klesanih kamenih elemenata, grafita, grbova, klesarskih znakova, dekorativnog i figurativnog zidnog oslika, namještaja, stolarije i metala, vitraja, pokrova te podnih obloga), uz povijesno-umjetničku obradu. Za potrebe istraživanja korišteno je i laboratorijsko ispitivanje sastava i vrsta materijala, utvrđivanje stratigrafije, ispitivanje starosti metodom ^{14}C , analiza pigmenta, veziva i soli. Bilježeni su svi nalazi, kao i pojedini karakteristični oblikovni elementi te je izrađena opsežna i detaljna terenska arhitektonska i fotografska dokumentacija.

U istraživanjima je, osim velikog stručnog tima konzervatora i restauratora Hrvatskog restauratorskog zavoda, i uz podršku Zagrebačke nadbiskupije i mons. Zlatka

Korena, kanonika Prvostolnog kaptola zagrebačkog i rektora zagrebačke katedrale, sudjelovao i niz suradnika s Instituta za povijest umjetnosti, Filozofskog fakulteta u Zagrebu, Instituta Ruđer Bošković, Hrvatskog državnog arhiva, Nadbiskupskog arhiva te Ureda za kulturna dobra Zagrebačke nadbiskupije i Riznice zagrebačke katedrale (svi uključeni su navedeni u posebnom prilogu i svima im se na izvrsnoj suradnji i ovim putem zahvaljujem). Istovremeno, izrada konzervatorskog elaborata odvijala se uz stručnu i nesebičnu suradnju s kolegama iz Gradskoga zavoda za zaštitu spomenika kulture i prirode u Zagrebu te Ministarstva kulture i medija Republike Hrvatske.

Ovaj nešto duži opis provedenih aktivnosti navodim u samom uvodniku jer je izrađeni konzervatorski elaborat na način na koji je bio zamišljen potaknuo brojne teme koje su iznjedrile ovaj broj Zavodskog časopisa. To nas dovodi do još jedne od posebnosti katedralnog *Portala* koji je je brojem članaka uvelike nadišao svoj uobičajeni opseg. Stoga zahvaljujem i glavnoj urednici dr. sc. Kseniji Škarić na trudu i predanom radu te glavnim recenzentima dr. sc. Sanji Cvetnić i dr. sc. Nevenu Budaku koji su sve okupljene tekstove sagledali ne samo pojedinačno nego i kao dio cjeline. Raznorodnost tema, kao i odaziv

okupljenih autora, ističe relevantnost novih spoznaja koje su proizišle iz provedenih istraživanja. Ujedno je to potvrdilo i uvodnu napomenu kako neke građevine doista ne samo da zavrjeđuju nego i nude izvore da im se posveti cijeli jedan broj našega godišnjaka. Zagrebačka katedrala u svakom je slučaju jedna od njih.

Zaključno, s obzirom na predstojeću cjelovitu obnovu prvostolnice nadam se da će ovaj broj *Portala* postati dobra podloga i vodič kroz raznovrsnost tema nužnih za sagledavanje posebnosti njezinog povijesnog oblikovanja, prije svega za projektante i njihova promišljanja, ali i za sve druge sudionike u obnovi. Značaj i vrijednosti koje zagrebačka katedrala Uznesenja Blažene Djevice Marije i sv. Stjepana i Ladislava, predstavlja kao najveća hrvatska sakralna građevina i mjesto stoljetne pobožnosti i liturgije, ali i kao jedan od najvrjednijih spomenika hrvatske kulturne baštine, ovim prilogima su ponovno istaknuti i dodatno prepoznati i vjerujem da će pridonijeti njezinom budućem očuvanju i zaštiti. ■

Ravnatelj Hrvatskog restauratorskog zavoda
Boris Mostarčić, dipl. ing. arh